

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/20721/2023

Hallituksen esityksen julkilausuttuina tavoitteina on yksinkertaistaa työttömyysturvajärjestelmää ja lisätä työllisyyttä parantamalla työllistymiseen liittyviä kannustimia. Lisäksi hallituksen tavoitteena on nykyistä paremmin ottaa huomioon työmarkkinoiden muutos ja digitalisaation mahdollisuudet. Tavoitteena on myös selkeyttää ja yksinkertaistaa työttömyyspäivärahan määräytymisperusteita, jotta määräytymisperusteet ovat etuuden hakijalle ymmärrettävät ja jotta ansiopäiväraha vastaisi nykyistä paremmin hakijan vakiintunutta tulotasoa.

Palvelualojen työttömyyskassa toteaa, että esitetyt muutokset eivät monilta osin tue hallituksen esityksen julkilausuttuja tavoitteita. Muutosten toteutuessa työttömyysturvajärjestelmä monimutkaistuu ja digitalisaation hyödyntämisen mahdollisuuksissa otetaan askelia taaksepäin. Lisäksi työttömyyspäivärahan määräytymisperusteet muuttuvat aiempaa sattumanvaraisemmiksi ja samalla kansalaiselle vähemmän ymmärrettäväksi.

Ylivoimaisesti suurin osa palkansaajista saa aikasidonnaista palkkaa, joka perustuu työtunteihin tai kuukausipalkkaan. Tällöin palkka muodostuu tietyllä ajanjaksolla tehdystä työpanoksesta ja työnantaja seuraa toteutunutta työaikaa työaikakirjanpidon kautta. Työssäoloehto kertyy nykyisin tehdyn työajan mukaan ja ansiopäiväraha määräytyy pääsääntöisesti tehdyn työajan puitteissa kertyneistä ansioista. Tältä osin nykymalli on vakiintunut ja palkansaajalle loogisesti ymmärrettävissä oleva.

Hallituksen esityksessä työssäoloehto ja ansiopäiväraha määräytyisivät jatkossa palkanmaksupäivän mukaan, jolloin looginen kytkös työn suorittamisen ajankohdan ja työttömyysturvan määräytymisperusteiden välillä katkeaa. Palkanmaksupäivään perustuva työssäoloehdon kertymämalli vähentää työttömyysturvajärjestelmän ymmärrettävyyttä ja lisää sattumanvaraisuutta, koska erilaiset mahdolliset viiveet palkan tosiasiallisessa maksamisessa ja erilaisten palkkaerien kohdentuminen eivät ole samaan tapaan ennakoitavissa kuin tehdyn työn ajankohta.

Palvelualojen työttömyyskassa näkee, että ns. työssäoloehdon euroistaminen tulee toteuttaa ansaintaperiaatteen mukaan. Tämä tukee hallituksen tavoitetta yksinkertaistaa työttömyyspäivärahan määräytymisperusteita ja perusteiden ymmärrettävyyttä. Työssäoloehdon euroistaminen ansaintaperiaatteen mukaan vastaa myös paremmin hakijan vakiintunutta tulotasoa kuin sattumanvaraisuutta lisäävä maksuperusteinen työssäoloehdon kertyminen.

Työssäoloehdon euroistaminen hallituksen esityksen mukaisesti lisäisi työttömyysturvajärjestelmän monimutkaisuutta myös sitä kautta, että työssäoloehdon kertymiskriteereitä tulee aiempaa enemmän ja ne tulevat todennäköisesti muuttumaan lähes vuosittain. Nykyinen työssäoloehdon kertyminen on kansalaiselle selkeä ja ennakoitava: "18 työtuntia kalenteriviikon aikana" on ollut muuttumaton ja yksiselitteinen kriteeri yhden työssäoloehdon täyttävän kalenteriviikon kertymiselle. Hallituksen esityksen mukaan työssäoloehdon täyttävä kalenterikuukausi voisi jatkossa kertyä joko kokonaisuutena tai puolittaisena kuukautena. Lisäksi vaadittava euromäärä todennäköisesti muuttuu ajan myötä. On ilmeistä, että yhden selkeärajaisen kriteerin korvaaminen kahdella muuttuvarajaisella kriteerillä monimutkaistaa työttömyysturvajärjestelmää ja tekee siitä vaikeammin ymmärrettävän ja ennakoitavan kansalaisen ja myös toimeenpanijan näkökulmasta.

Hallituksen esityksen tavoite digitalisaation ja kansallisen tulorekisterin paremmasta hyödyntämisestä on Palvelualojen työttömyyskassan näkemyksen mukaan hyvä ja kannatettava. Tämä edellyttää kuitenkin tulorekisterin kehittämistä ja sen tietosisältöön panostamista. Kassan arvion mukaan esimerkiksi esitetty lomakorvauksen jaksoitus lisää merkittävästi manuaalista tiedonvaihtoa ja siten kuormittamaan toimeenpanijoiden lisäksi työnantajien palkkahallintoa. Jos työttömyysturvan määräytymiseen vaikuttavien seikkojen selvittelyyn kuluu aiempaa enemmän aikaa, vaarana on etuuspäästösten ja työttömyysturvan maksatuksen viivästyminen.

Palvelualojen työttömyyskassa toteaa, että tulorekisterin tietosisältöä on kehitettävä niin, että se entistä paremmin palvelee eri yhteiskunnallisten toimintojen tarpeita ja siten edistää hallituksen tavoittelemia digitalisaation tehokkuushyötyjä. Toisaalta kansalaisiin merkittävästi vaikuttavaa lainsäädäntöä ei tule säätää sen ehdoilla mitä erilaiset tietojärjestelmät nykyisin mahdollistavat.

Lukuisat vaiheittaiset ja työssäoloehdon euroistamisen kaltaiset perusteelliset muutokset työttömyysturvajärjestelmän ytimeen edellyttävät merkittäviä uudistustöitä mm. käytettäviin tietojärjestelmiin ja toimeenpanijoiden henkilöstön kompetensseihin. Äärimmäisen kireä aikataulu jättää hyvin vähän aikaa tarvittavien uudistustöiden läpiviemiselle. Työttömyysturvajärjestelmä on yksi kansalaisten toimeentulon tukipilari. On vaikea nähdä, että sen toimintaan kohdistuvat hyvin suuret ja poikkeuksellisen lyhyellä lausuntoajalla esitetyt lakimuutokset ovat kiirehtimisestä johtuvien riskien arvoisia.

Palvelualojen työttömyyskassa pitää muutosten kireää toteutusaikataulua merkittävänä riskinä työttömyysturvan toimeenpanon sujuvalle jatkuvuudelle.

PALVELUALOJEN TYÖTTÖMYYSKASSA